

SYMPTOMY DYSLEKSJI ROZWOJOWEJ

WIEK PRZEDSZKOLNY

Specyficzne trudności w czytaniu i pisaniu ujawniają się dopiero w szkole, podczas gdy już w okresie przedszkolnym można zauważyć objawy tzw. ryzyka dysleksji. Są to:

- opóźniony rozwój mowy;
- mała sprawność i koordynacja ruchów podczas zabaw ruchowych, samoobsługi, rysowania i pisania (brzydkie pismo);
- wadliwa wymowa, trudności z wypowiedzaniem złożonych słów, błędy gramatyczne;
- trudności z różnicowaniem głosek podobnych oraz z wydzieleniem sylab, głosek ze słów i ich syntezą;
- trudności z wykonywaniem układanek i odtwarzaniem wzorów graficznych;
- oburęczność;
- mylenie prawej i lewej ręki;
- trudności w czytaniu pomimo dobrej inteligencji oraz braku zaniedbania środowiskowego i dydaktycznego

KLASY I - III

Symptomy dysleksji rozwojowej w nabywaniu umiejętności szkolnych: czytania i pisania.

Zakres	Symptomy
Czytanie	<p>Nasilone trudności w nauce czytania, przejawiające się w jednej z form:</p> <ul style="list-style-type: none">• mało błędów, lecz wolne tempo czytania, prymitywna technika (głoskowanie lub sylabizowanie z wtórną syntezą słowa), słabe rozumienie tekstu;• bardzo szybkie tempo czytania, lecz z wieloma błędami, domyślanie się treści na podstawie kontekstu, często niewłaściwe i słabe rozumienie przeczytanego tekstu.
Pisanie	<p>Trudności z opanowaniem poprawnej pisowni związane z opóźnieniem rozwoju funkcji wzrokowych (sposobzenia wzrokowego i pamięci wzrokowej), przejawiające się jako:</p> <ul style="list-style-type: none">• popełnianie błędów podczas przepisywania tekstów ze wzoru;• trudności z zapamiętaniem alfabetu;• trudności z zapamiętaniem kształtu rzadziej występujących liter lub liter o skomplikowanej strukturze (np. F, H, Ł, G);• mylenie liter podobnych pod względem kształtu (np. l-t-l, m-n, u-y, o-a-e, a-e, e-e);• mylenie liter identycznych, lecz inaczej położonych w przestrzeni (np. p-b-d-g, m-w, n-u). <p>Trudności z opanowaniem poprawnej pisowni związane z opóźnieniem rozwoju funkcji słuchowo-językowych (przede wszystkim aspekt fonologiczny funkcji językowych, czyli sposobienia słuchowego dźwięków mowy, a także uwaga i pamięć fonologiczna):</p> <ul style="list-style-type: none">• nasilone trudności w pisaniu ze słuchu (dyktanda);• mylenie liter odpowiadających głoskom podobnym pod względem słuchowo-

	<ul style="list-style-type: none"> • artykulacyjnym (np. głoski z-s, w-f, d-t, k-g); • trudności z zapisywaniem zmiękczeń, mylenie głosek i-j; • trudności z zapisywaniem głosek nosowych: ą-om, ę-en; • częste opuszczanie, dodawanie, przestawianie, podwajanie liter i sylab; • pisanie wyrazów bezsensownych. <p>Trudności z opanowaniem poziomego graficznego pisma związane z opóźnieniem rozwoju ruchowego i koordynacji wzrokowo-ruchowej, przejawiające się jako:</p> <ul style="list-style-type: none"> • nieprawidłowe trzymanie narzędzia graficznego (ołówka, pióra); • nadmierne ściskanie pióra podczas pisania oraz nieprawidłowy (nadmierny lub zbyt słaby) nacisk pióra na papier; • wolne tempo pisania, szybkie męczenie się ręki; • niekształtne litery; • nieprzestrzeganie liniatury; • nieprawidłowe łączenie liter; • mało czytelne pismo.
--	---

KLASY IV–VI

Zakres	Symptomy
Czytanie	<p>Nasilone trudności w nauce czytania, przejawiające się w jednej z form:</p> <ul style="list-style-type: none"> • czytanie z małą liczbą błędów, lecz w wolnym tempie, prymitywna technika (sylibizowanie trudnych wyrazów) i niedokładne rozumienie tekstu; • bardzo szybkie tempo czytania, lecz z wieloma błędami, wynikające z domyślania się treści na podstawie kontekstu, często niewłaściwe i niedokładne rozumienie przeczytanego tekstu; • słabe rozumienie tekstu i niechęć do czytania.
Pisanie	<p>Nieprawidłowa pisownia, dominują błędy ortograficzne.</p> <p>Niepoprawna pisownia związana z opóźnieniem rozwoju funkcji wzrokowych (sposobu obserwacji wzrokowej i pamięci wzrokowej), co przejawia się jako:</p> <ul style="list-style-type: none"> • popełnianie błędów podczas przepisywania tekstów ze wzoru; • błędy wynikające z mylenia liter podobnych pod względem kształtu (np. l-t-l, m-n, u-y, o-a-e, a-ą, e-ę) lub z mylenia liter podobnych pod względem kształtu, lecz inaczej położonych w przestrzeni (np. p-b-d-g). <p>Niepoprawna pisownia związana z opóźnieniem rozwoju funkcji słuchowo-językowych (przede wszystkim aspektu fonologicznego funkcji językowych, czyli sposobu obserwacji słuchowego dźwięków mowy, również uwaga i pamięć fonologiczna), także aspektu morfologiczno-syntaktycznego, przejawiające się jako:</p> <ul style="list-style-type: none"> • nasilone trudności w pisaniu ze słuchu (dyktanda); • błędy wynikające z mylenia liter odpowiadających głoskom podobnym pod względem słuchowo-artykulacyjnym (np. głoski z-s, w-f, d-t, k-g); • błędy w zapisywaniu zmiękczeń, głosek i-j;

	<ul style="list-style-type: none"> • błędy w zapisywaniu głosek nosowych: ą-om, ę-en; • częste opuszczanie, dodawanie, przestawianie, podwajanie liter i sylab. <p>Trudności z opanowaniem poziomu graficznego pisma związane z opóźnieniem rozwoju ruchowego i koordynacji wzrokowo-ruchowej, przejawiające się jako:</p> <ul style="list-style-type: none"> • nieprawidłowe trzymanie narzędzia graficznego (ołówka, pióra); • nadmierne ściskanie pióra podczas pisania oraz nieprawidłowy (nadmierny lub zbyt słaby) nacisk pióra na papier; • wolne tempo pisania, szybkie męczenie się ręki; • niekształtne litery; • nieprawidłowe łączenie liter; • mało czytelne pismo.
--	--

W tym też okresie pojawiają się trudności w innych przedmiotach szkolnych niż język polski. Duże problemy mogą sprawiać uczniom z zaburzeniami percepcji wzrokowej, przestrzennej i pamięci wzrokowej takie przedmioty szkolne, jak:

- geografia (zła orientacja na mapie, w stronach świata);
- arytmetyka (odczytywanie liczb od prawej do lewej strony, mylenie znaków nierówności, trudności z przestrzenną organizacją zapisu działań w „słupkach”, trudności z operowaniem długimi liczbami, z wieloma zerami lub miejscami po przecinku);
- geometria (rysunek uproszczony, schematyczny);
- chemia (zapisywanie łańcuchów reakcji chemicznych);
- muzyka (czytanie i zapis nut).

Uczniom z zaburzeniami percepcji słuchowej dźwięków mowy, funkcji językowych i pamięci słuchowej trudności sprawiają:

- języki obce (zapamiętywanie słówek, odróżnianie podobnych wyrazów, prawidłowa wymowa);
- biologia (opanowanie terminologii);
- historia (zapamiętywanie nazwisk, nazw, dat, orientacja w czasie – chronologia);
- arytmetyka (zapamiętywanie szeregów cyfr, szczególnie wspak, utrwalenie tabliczki mnożenia oraz liczenie w pamięci).

Trudności pojawić się mogą również w przedmiotach szkolnych wymagających dobrej sprawności motorycznej:

- kultura fizyczna (niektóre ćwiczenia, np. równoważne, układy gimnastyczne);
- sztuka, geometria, biologia, geografia (rysowanie).

GIMNAZJUM I SZKOŁY PONADGIMNAZJALNE

Wcześniej występujące objawy, opisane poprzednio, utrzymują się, a dodatkowo pojawiają się nowe. Uczeń pracuje niewspółmiernie do osiągniętych wyników szkolnych; często uzyskuje wyniki znacznie poniżej swoich możliwości.

Trudności w nauce można zaobserwować na różnych przedmiotach szkolnych, zależnie od utrzymujących się dysharmonii rozwojowych. Poniżej przedstawiono bardzo szeroki zakres symptomów trudności w uczeniu się, jednak nie wszystkie one występują jednocześnie.

Zakres	Symptomy
Język polski	<p>Czytanie:</p> <ul style="list-style-type: none"> wolne tempo czytania (czasem jedyne objawy trudności w czytaniu); trudności ze zrozumieniem i zapamiętaniem czytanego tekstu; niechęć do czytania długich tekstów i grubych książek. <p>Pisanie:</p> <ul style="list-style-type: none"> nieprawidłowa pisownia – dominują błędy ortograficzne lub tylko błędy ortograficzne pomimo znajomości zasad pisowni (czasem jest to jedyne rodzaje trudności); trudności z organizacją tekstu (pisanie wypracowań); robienie błędów gramatycznych; trudne do odczytania odręczne pismo.
Języki obce	<ul style="list-style-type: none"> trudności z poprawnym pisaniem pomimo dobrych wypowiedzi ustnych; trudności z budowaniem wypowiedzi słownych; trudności z zapamiętywaniem słówek; trudności z odróżnianiem podobnych wyrazów; nieprawidłowa wymowa; trudności z rozumieniem i zapamiętywaniem tekstu mówionego lub nagranego na taśmę; kłopoty z zapisem wyrazów w poprawnej formie gramatycznej.
Matematyka	<p>Arytmetyka:</p> <ul style="list-style-type: none"> błędne zapisywanie i odczytywanie liczb wielocyfrowych (z wieloma zerami lub miejscami po przecinku); przestawianie cyfr (np. 56 – 65); trudności z dodawaniem w pamięci, bez pomocy kartki papieru; nieprawidłowa organizacja przestrzenna zapisu działań matematycznych, przekształcania wzorów; zapisywanie znaków nierówności odwrotnie; nieprawidłowe odczytywanie treści w zadaniach tekstowych; nieprawidłowe wykonywanie wykresów funkcji. <p>Geometria:</p> <ul style="list-style-type: none"> trudności z zadaniami angażującymi wyobraźnię przestrzenną; niski poziom graficzny wykresów i rysunków.
Biologia	<ul style="list-style-type: none"> trudności z opanowaniem terminologii (dłuższe nazwy, nazwy łacińskie); problemy z organizacją przestrzenną schematów i rysunków; trudności z zapisem i zapamiętaniem łańcuchów reakcji biochemicznych;

	<ul style="list-style-type: none"> • trudności z opanowaniem systematyki (hierarchiczny układ informacji).
Chemia	<ul style="list-style-type: none"> • nieprawidłowe zapisywanie łańcuchów reakcji chemicznych; • problemy z opanowaniem terminologii (nazwy i symbole pierwiastków i związków chemicznych); • trudności z zapamiętywaniem danych zorganizowanych przestrzennie (tablica Mendelejewa).
Geografia	<ul style="list-style-type: none"> • trudności z czytaniem i rysowaniem map; • trudności z orientacją w czasie i przestrzeni (wskazywanie kierunków na mapie i w przestrzeni; obliczanie stref czasowych, położenia geograficznego, kąta padania słońca itp.); • trudności z zapamiętywaniem nazw geograficznych.
Historia i wiedza o społeczeństwie	<ul style="list-style-type: none"> • trudności z zapamiętywaniem nazw i nazwisk; • zła orientacja w czasie (chronologia, daty); • trudności z orientacją na mapach historycznych.
Kultura fizyczna	<ul style="list-style-type: none"> • trudności z opanowaniem układów gimnastycznych (sekwencje ruchowe); • trudności w bieganiu, ćwiczeniach równoważnych; • trudności w opanowaniu gier wymagających użycia piłki (tenis ziemny i stołowy, siatkówka, koszykówka itp.); • niechęć do uprawiania sportów wymagających dobrego poczucia równowagi (deskorolka, windsurfing, snowboard itp.).

Bogdanowicz M., Adryjanek A. (2004). *Uczeń z dysleksją na lekcjach języka polskiego. Poradnik dla polonistów*. Wydawnictwo Pedagogiczne OPERON

Dziecko ryzyka dysleksji

Dzieckiem ryzyka dysleksji jest dziecko pochodzące z nieprawidłowo przebiegającej ciąży, skomplikowanego porodu, pochodzące z rodziny obciążonej dysleksją rozwojową, opóźnieniem rozwoju mowy, oburęcznością i leworęcznością.

Wystąpienie dysleksji rozwojowej zapowiada dysharmonijny rozwój psychomotoryczny w postaci parcjalnego lub fragmentarycznego opóźnienia rozwoju funkcji poznawczych (językowych, słuchowych, wzrokowych i ruchowych).

SYMPTOMY RYZYKA DYSLEKSJI

Wiek niemowlęcy (0 – pierwszy rok życia)

motoryka duża – opóźniony lub nietypowy rozwój ruchowy

Dzieci nie raczkują lub mało raczkują, gorzej utrzymują równowagę w postawie siedzącej i stojącej; Dzieci przejawiają minimalne dysfunkcje neurologiczne, jak np. obniżony tonus mięśniowy, utrzymujące się pierwotne odruchy wrodzone, które powinny zaniknąć do końca pierwszego roku życia.

Wiek poniemowlęcy (2 – 3 lata)

motoryka duża – opóźniony rozwój ruchowy

Dzieci mają trudności z utrzymaniem równowagi, automatyzacją chodu. Później zaczynają chodzić, biegać;

motoryka mała – opóźniony rozwój motoryki rąk

Dzieci są mało zręczne manualnie, nieporadne w samoobsłudze (np. myjąc ręce, ubierając się, jedząc łyżką, zapinając duże guziki), a także mało sprawne w zabawach manipulacyjnych (np. polegających na budowaniu z klocków);

funkcje wzrokowe, koordynacja wzrokowo ruchowa – opóźnienie rozwoju grafomotorycznego

Dzieci nie próbują same rysować, w wieku 2 lat nie naśladują rysowania linii, w wieku 2 lat 6 miesięcy nie potrafią naśladować kierunku poziomego i pionowego linii, w wieku 3 lat nie umieją narysować koła;

funkcje językowe – opóźnienie rozwoju mowy

Dzieci później wypowiadają pierwsze słowa (w pierwszym roku życia), w wieku 2 lat – zdania proste i w wieku 3 lat zdania złożone.

Wiek przedszkolny (3 – 5 lata)

motoryka duża – niska sprawność ruchowa w zakresie ruchów całego ciała, która objawia się tym, że dziecko:

- słabo biega,
- ma kłopoty z utrzymaniem równowagi, np. podczas chodzenia po linii krawężnika,

- z trudem uczy się jeździć na rowerku trzykołowym, hulajnodze,
- jest niezdarne w ruchach, źle funkcjonuje w zabawach ruchowych;

motoryka mała – słaba sprawność ruchowa rąk, której symptomami są:

- trudności i niechęć do wykonywania czynności samoobsługowych, np. zapinania małych guzików, sznurowania butów, zabaw manipulacyjnych, takich jak nawlekanie koralików.

koordynacja wzrokowo ruchowa, w zakresie której zaburzenia objawiają się:

- trudności z budowaniem z klocków,
- niechęcią dziecka do rysowania, wykonywaniem bardzo uproszczonych rysunków, poprzez sposób trzymania ołówka w palcach (nieprawidłowy chwyt) – dziecko rysując za mocno lub za słabo go przyciska,
- brakiem umiejętności rysowania koła – w wieku 3 lat, kwadratu, krzyża – w wieku 4 lat, trójkąta i kwadratu opartego na kącie – w wieku 5 lat;

funkcje wzrokowe – zaburzenia w rozwoju objawiają się:

- nieporadnością w rysowaniu (rysunki bogate treściowo, lecz prymitywne w formie),
- trudności w składaniu według wzoru obrazków pociętych na części, puzzli, wykonywaniu układanek, mozaiki;

funkcje językowe – zaburzenia w rozwoju stają się widoczne poprzez:

- opóźniony rozwój mowy,
- nieprawidłową artykulację wielu głosek,
- jako trudności z wypowiedzianiem nawet niezbyt złożonych wyrazów (częste przekręcanie wyrazów), wydłużony okres posługiwania się neologizmami,
- trudności z rozpoznawaniem i tworzeniem rymów i aliteracji (rymy występują, gdy zakończenie słów brzmi podobnie (lub tak samo), np. k_otek pł_otek, natomiast aliteracje – gdy początek słów brzmi tak samo, np. ok._o ok._ręt.),
- trudności z zapamiętywaniem i przypominaniem nazw (szczególnie sekwencji nazw, takich jak pory dnia, nazwy posiłków),
- trudności z zapamiętywaniem krótkich wierszyków i piosenek,
- trudności z budowaniem wypowiedzi, używanie głównie równoważników zdań i zdań prostych, mały zasób słownictwa;

lateralizacja – opóźniony rozwój

- brak przejawów preferencji jednej ręki.

orientacja w schemacie ciała i przestrzeni, czyli opóźnienie orientacji

- z końcem wieku przedszkolnego dziecko nie umie wskazać prawej ręki (myli się).

Klasa 0 (6 – 7 lat)

Objawy jak wyżej, oraz:

motoryka duża – obniżona sprawność ruchowa, która objawia się tym, że dziecko:

- słabo biega, skacze,
- ma trudności z wykonywaniem ćwiczeń równoważnych, takich jak chodzenie po linii, stanie na jednej nodze,
- ma trudności z uczeniem się jazdy na nartach, łyżwach, rowerze, hulajnodze;

motoryka mała – mała sprawność manualna, dla której charakterystyczne są:

- trudności z wykonywaniem precyzyjnych ruchów w zakresie samoobsługi, np. z zawiązywaniem sznurowadeł na kokardkę, używaniem widelca, nożyczek,
- trudności z opanowaniem prawidłowych nawyków ruchowych podczas rysowania i pisania, np. dziecko pomimo wielu ćwiczeń niewłaściwie trzyma ołówek w palcach, w niewłaściwym kierunku kreśli linie pionowe (od dołu do góry) i poziome (od prawej do lewej);

koordynacja wzrokowo ruchowa – zaburzenia objawiają się:

- trudnościami z rzucaniem i chwytaniem piłki,
- tym, że dziecko źle trzyma ołówek w palcach (nieprawidłowy chwyt), ma trudności z rysowaniem szlaczków, odtwarzaniem złożonych figur geometrycznych (np. rysowaniem rombu w wieku 6–7 lat);

funkcje językowe – zaburzenia objawiają się jako:

- wadliwa wymowa, przekręcanie trudnych wyrazów (przestawianie głosek i sylab, asymilacje głosek, np. sosa lub szosza),
- błędy w budowaniu wypowiedzi, błędy gramatyczne,
- trudności z poprawnym używaniem wyrażeń przyimkowych wyrażających stosunki przestrzenne: nad – pod, za – przed, wewnątrz – na zewnątrz,
- trudności z różnicowaniem podobnych głosek (np. z s, b p, k g) w porównywanych słowach typu: kosa – koza lub tzw. sztucznych: resa – Reza,
- mylenie nazw zbliżonych fonetycznie,
- trudności z dokonywaniem operacji (analizy, syntezy, opuszczania, dodawania, zastępowania, przestawiania) na cząstkach fonologicznych (logotomach, sylabach, głoskach) w takich zadaniach, jak wydzielanie sylab i głosek ze słów,
- ich syntetyzowaniem (zaburzenia analizy i syntezy głoskowej i sylabowej), analizowaniem struktury fonologicznej słów (np. w poleceniach typu odszukaj słowa ukryte w nazwie „lewkonia”, o czym myślę: Baba ..aga, co to znaczy „karwony Czepurek”), rozpoznawaniem i tworzeniem rymów i aliteracji (np. w poleceniach typu: wymyśl rym do słowa „mama”, które słowa się rymują: „Tomek – Adam – domek” a które słowo brzmi inaczej; które brzmią podobnie „kolejka – pociąg – kolega”),
- trudności z zapamiętywaniem wiersza, piosenki, więcej niż jednego polecenia w tym samym czasie,
- trudność z zapamiętywaniem nazw,
- trudność z zapamiętywaniem materiału uszeregowanego w serie i sekwencje, takiego jak nazwy dni tygodnia, pór roku, kolejnych posiłków, sekwencji czasowej: wczoraj – dziś – jutro i sekwencji cyfr: szeregów 4–cyfrowych;

funkcje wzrokowe – zaburzenia, które można dostrzec, gdy dziecko ma:

- trudności z wyróżnianiem elementów z całości, a także z ich syntetyzowaniem w całość, np. podczas budowania według wzoru konstrukcji z klocków lego, układania mozaiki, trudności z wyodrębnianiem szczegółów różniących dwa obrazki,
- trudności z odróżnianiem kształtów podobnych (np. figur geometrycznych, liter m–n, l–t–ł) lub identycznych, lecz inaczej położonych w przestrzeni (np. liter p–g–b–d);

lateralizacja – opóźnienie rozwoju lateralizacji – obserwujemy brak ustalenia ręki dominującej; dziecko nadal jest oburęczne;

orientacja w schemacie ciała i przestrzeni – opóźnienie rozwoju orientacji w schemacie ciała i przestrzeni, które objawia się tym, że dziecko:

- ma trudności ze wskazaniem na sobie części ciała, gdy określa terminami : prawe – lewe (np. prawa i lewa ręka, noga, ucho);
- nie umie określić kierunku na prawo i na lewo od siebie (np. droga na prawo, drzwi na lewo);

orientacja w czasie – zaburzenia dotyczące trudności z określaniem pory roku, dnia;

czytanie – nasilone trudności w nauce czytania, dla których charakterystyczne jest to, że dziecko:

- np. czyta bardzo wolno,
- głównie głośkuje i nie zawsze dokonuje poprawnej wtórnej syntezy,
- przekręca wyrazy,
- nie rozumie przeczytanego zdania;

pierwsze próby pisania – można zaobserwować, że dziecko:

- często pisze litery i cyfry zwierciadlanie,
- odwzorowuje wyrazy, zapisując je od strony prawej do lewej.

Wiek szkolny (klasa I – III)

motoryka duża – czyli mała sprawność ruchowa całego ciała, która objawia się tym, że dziecko:

- ma trudności z opanowaniem jazdy na hulajnodze, dwukołowym rowerze, wrotkach, łyżwach, nartach,
- niechętnie uczestniczy w zabawach ruchowych i lekcjach w-f ponieważ ma trudności z wykonywaniem niektórych ćwiczeń, np. układów gimnastycznych;

motoryka mała, czyli obniżona sprawność ruchowa rąk – zauważamy, że dziecko:

- nie opanowało w pełni czynności samoobsługowych związanych z ubieraniem się, myciem i jedzeniem (nożem i widelcem);

koordynacja wzrokowo ruchowa – zaburzenia objawiają się:

- trudnościami z rzucaniem do celu i chwytaniem,
- niechęć do rysowania i pisania,
- poprzez sposób trzymania ołówka/długopisu – dziecko zbyt mocno przyciska ołówek/długopis, przez co ręka szybko się męczy,
- trudnościami z rysowaniem szlaczków w liniaturze zeszytu, odtwarzaniem złożonych figur geometrycznych,
- poprzez niski poziom graficzny rysunków i pisma – dziecko „brzydko” rysuje (poziom wykonania – nieadekwatny do wieku życia) i niestarannie pisze (nie mieści się w liniaturze, zagina „ośle uszy” na rogach kartek zeszytu, pisze wolno);

funkcje językowe – objawy zaburzeń to:

- wadliwa wymowa,
- przekręcanie złożonych wyrazów (przestawianie głosek i sylab, asymilacje głosek, np. sosa lub szosza),
- używanie sformułowań niepoprawnych pod względem gramatycznym: trudności z poprawnym używaniem wyrażen przyimkowych, sformułowań wyrażających stosunki przestrzenne: nad – pod, za – przed, wewnątrz – na zewnątrz;
- trudności z pamięcią fonologiczną, sekwencyjną czyli trudności dotyczące zapamiętywania sekwencji nazw, np. nazw dni tygodnia, pór roku, nazw kolejnych posiłków, sekwencji czasowej: wczoraj – dziś – jutro i sekwencji cyfr: szeregów 4-cyfrowych: wierszy, piosenek, więcej niż jednego polecenia w tym samym czasie,
- trudności z szybkim wymienieniem nazw, np. wszystkich znanych owoców, szeregu słów,
- wolne tempo nazywania szeregu prostych obrazków,
- trudności z nazywaniem i zapamiętywaniem liter alfabetu, cyfr, powtarzaniem z pamięci szeregu słów oraz szeregów cyfrowych (złożonych z pięciu cyfr),
- trudności z zapamiętaniem tabliczki mnożenia;

funkcje wzrokowe – objawy zaburzeń to:

- trudności z wyróżnianiem elementów z całości i/lub z ich syntetyzowaniem w całość, np. podczas budowania według wzoru konstrukcji z klocków, układania mozaiki,
- trudności z wyodrębnianiem szczegółów różniących dwa obrazki,
- trudności z odróżnianiem kształtów podobnych (np. liter m–n, l–t–ł) lub identycznych, lecz inaczej położonych w przestrzeni (np. liter p–g–b–d);

lateralizacja – utrzymywanie się oburęczności;

orientacja w schemacie ciała i przestrzeni – przejawy zaburzeń to:

- trudność z jednoczesnym wskazaniem na sobie części ciała, i określaniem ich terminami : prawe – lewe np. odróżnianiem prawej i lewej ręki, strony ciała,
- trudności z określaniem położenia przedmiotów względem siebie, np. droga na prawo, zaś drzwi na lewo,
- pisanie liter i cyfr zwierciadlanie i/lub zapisywanie wyrazów od prawej do lewej strony;

orientacja w czasie – przejawy zaburzeń to:

- trudności z określaniem pory roku, dnia, czasu na zegarze;

czytanie – nasilone trudności w nauce czytania, które można dostrzec, jeżeli dziecko:

- bardzo wolno czyta – prymitywna techniki (głoskowanie lub sylabizowanie z wtórną syntezą słowa), ale mało błędów,
- bardzo szybko czyta, lecz popełnia przy tym wiele błędów – wynikają one z tego, że dziecko domyśla się treści na podstawie kontekstu,
- niewłaściwie i słabo rozumie przeczytany tekst;

pisanie – trudności z opanowaniem poprawnej pisowni związane z opóźnieniem rozwoju spostrzegania wzrokowego i pamięci wzrokowej to:

- trudność z zapamiętaniem kształtu rzadziej występujących liter o skomplikowanej strukturze (np. wielkie litery pisane: F, H, L, G),
- mylenie liter podobnych pod względem kształtu, np. l–t–ł, m–n,
- mylenie liter identycznych, lecz inaczej położonych w przestrzeni: p–b–d–g,
- popełnianie błędów podczas przepisywania tekstów;

pisanie – trudności z opanowaniem poprawnej pisowni wynikające z opóźnienia rozwoju fonologicznego aspektu funkcji językowych spostrzegania słuchowego dźwięków mowy) i pamięci fonologicznej objawiają się:

- myleniem liter odpowiadających głoskom podobnym fonetycznie (np. głoski z–s, w–f, d–t, k–g), trudnościami z zapisywaniem zmiękczeń, myleniem głosek i–j, głosek nosowych ą–om, ę–en,
- nagminnym opuszczaniem, dodawaniem przestawianiem, podwajaniem liter i sylab,
- pisaniem wyrazów bezsensownych,
- nasilonymi trudnościami podczas pisania ze słuchu (dyktanda).

Współwystępowanie wielu z wyżej wymienionych objawów u dziecka pozwala zaliczyć je do grupy dzieci z ryzyka dysleksji.

Psycholog

Anna Maria Bindek

Bibliografia:

M. Bogdanowicz. Ryzyko dysleksji. Problem i diagnozowanie., Wydawnictwo „Harmonia”, Gdańsk 2002

Bogdanowicz M., Adryjanek A. (2004). Uczeń z dysleksją na lekcjach języka polskiego. Poradnik dla polonistów. Wydawnictwo Pedagogiczne OPERON.